

Седам година од избијања финансијске кризе, високи државни дугови неких земаља постали су светски проблем и тема о којој се поодавно дебатује. Нарочито после стављања до знања Атине да је терет њеног дуга према страним повериоцима неподношљив. Према недавно објављеној анализи агенције Ројтерс, Грчка укупно дугује повериоцима 242,8 милијарди евра, а највећи појединачни кредитор те земље је Немачка.

– Грчки дуг је огроман, а њен девизни прилив је скроман, тако да је нови отпис неизбежан – тврди Млађен Ковачевић, редовни члан Академије економских наука. Њени повериоци морају да плате цех олако одобраваних зајмова већ презадуженој земљи.

Невоља је у томе што опрост чекају и Украјина, Гана, Јамајка, Венецуела, до такође презадужених САД.

За британски „Телеграф” опрост дугова је уобичајена категорија односа поверилаца и дужника позната и примењивана од времена древне Вавилоније, Старог и Новог завета до данас. Владари су опраштали дугове потчињенима, али и државе другим државама – својим дужницима. Овај лист наводи да је вавилонски краљ Хамураби 1792. године пре наше ере наложио да се сународницима опросте сви њихови дугови према држави и званичницима.

„У временима великих недаћа, дугове треба пустити низ воду”, сматрао је давно краљ Хамураби.

Државни дугови су током антике и средњег века били поводи за ратове и многобројне сплетке, да би у време индустријске револуције постали предмет озбиљних теоријских проучавања.

Чувени британски економиста Адам Смит је 1776. године у књизи „Богатство нације” упозорио да „када државни дуг нарасте до одређеног (високог) нивоа, постоје мале шансе да ће бити фер и у потпуности отплаћен”. Просечни јавни дуг развијених земаља данас је достигао 108 одсто БДП-а, а ММФ сматра да би развијене земље требало да одрже јавни дуг испод 85 одсто БДП-а, док би државе у наглom економском развоју требало да га обуздају испод 70 одсто БДП. Јавни дуг Србије се приближава 80 одсто БДП.

Иначе, савремена светска историја врви од државних банкрота и опроста суверених дугова. У периоду 1820–2013. године 107 држава је 248 пута страним повериоцима објавило банкрот, резултат је истраживања економиста Мајкла Томца и Марка Рајта, пренео је лондонски „Фајненшал тајмс”.

Два светска рата у 20. веку, уз ненадокнадиве људске жртве, финансијски су скупо коштали већину европских држава. Европа је из Првог светског рата изашла презадужена и у рецесији. Средином тридесетих година прошлог века велики број држава напустио је златни стандард са намером да доштампавањем новца подстакну развој домаћих економија. У оквиру тог процеса, повериоци су – загледани у будуће профите оснажених индустрија – већини европских влада заувек отписали дужничке обавезе. Између 1932. и 1939. године повериоци су развијеним земљама у просеку отписали 19 одсто дугова, Француској при том чак половину, а ондашњој Грчкој у висини 40 одсто БДП-а.

„Немачка је прави пример земље која никада у историји није отплатила све своје дугове”, подсетио је Немце француски економиста Тома Пикети у разговору за тамошњи недељник „Цајт”. Та земља је у 20. веку најмање три пута банкротирала, тврди немачки историчар Алберт Ритшл.

Након првог банкрота тридесетих година, САД су 1953. године на Међународној конференцији у Лондону огласиле за опрост готово целокупног дуга од око 280 одсто БДП између 1947. и 1953. године. Лондонска конференција о дуговима завршена је уз клаузулу да у случају уједињења две послератне Немачке (западне и источне) споразум из 1953. године треба ревидирати у погледу додатне исплате минималних сума обештећења.

Немачки канцелар Хелмут Кол је затим 1990. године одбио да примени овај „анекс”. Сем компензација жртвама присилног рада, Немачка од 1990. није исплатила никакву репарацију, нити је отплаћивала кредите и трошкове земљама које је окупирао током Другог светског рата, тако ни Грчкој, наводи Ритшл.

Немачка је данас најјача привредна сила Европе.

Опраштали су и нама

Париски клуб држава поверилаца одобрио је средином новембра 2001. године тадашњој СР Југославији отпис 66 одсто од 4,562 милијарде долара, колико је држава дуговала групи најбогатијих земаља, што је нешто више од три милијарде долара.

На почетку 2001. укупни дуг према страним повериоцима износио је 12,2 милијарде долара, а око 90 одсто доспео је за наплату. Земља је добила 22 године за отплату преосталих 1,8 милијарде долара дуга према овој групи земаља, уз почек од шест година.

Лондонски клуб поверилаца, у коме су комерцијалне банке, 1. јула 2004. године отписао је Србији 62 одсто дуга. Укупна обавеза државе са 2,7 милијарди долара смањена је на милијарду и 80 милиона долара. Каматна стопа за враћање преосталих 38 одсто дуга у првих пет година била је 3,75 одсто, а од шесте до двадесете године износи 6,75 одсто.

А. Микавица

(Политика)